

LIFEBOAT ETHICS נְחִי אַחִיד עֵמֶךְ

(1) ויקרא פרק כה

(לה) וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: (לו) אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך:

(2) תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א

שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם - מתים, ואם שותה אחד מהן - מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: **וחי אחיך עמך** - חייך קודמים לחיי חברך.

(3) דברים פרק טו פסוק טז

והיה כי יאמר אָלֶיךָ לֹא אֵצָא מֵעִמְךָ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת בֵּיתְךָ כִּי טוֹב לּוֹ עִמְךָ:

(4) תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כ עמוד א

דתניא: +דברים טו+ כי טוב לו עמך - עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן, מכאן אמרו: כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו.

(5) ויקרא פרק יח פסוק ה

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקְתֵי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתָם הָאֲדָם וְחִי בָהֶם אֲנִי יְקֹק:

(6) תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק: נימנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד: כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג - יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים... רוצח גופיה מנא לן? - סברא הוא. דההוא דאתא לקמיה דרבה, ואמר ליה: אמר לי מרי דוראי זיל קטליה לפלניא, ואי לא - קטלינא לך. - אמר ליה: לקטלוך ולא תיקטול. מי יימר דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי.

(7) רש"י מסכת סנהדרין דף עד עמוד א

סברא הוא - שלא תדחה נפש חברו, דאיכא תרתי, אבוד נשמה ועבירה מפני נפשו דליכא אלא חדא אבוד נשמה והוא לא יעבור, דכי אמר רחמנא לעבור על המצות משום וחי בהם משום דיקרה בעיניו נשמה של ישראל, והכא גבי רוצח כיון דסוף סוף איכא איבוד נשמה למה יהא מותר לעבור - מי יודע שנפשו חביבה ליוצרו יותר מנפש חברו - הלכך דבר המקום לא ניתן לדחות.

(8) תוספות מסכת סנהדרין דף עד עמוד ב

... והא דלא פריך הכא והא אסתר עריות הואי דקים ליה דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מיחייבי למסור עצמה משום עריות דהא מרוצח ילפינן ורוצח גופיה כי מיחייב למסור עצמו ה"מ קודם שיהרג בידים אבל היכא דלא עביד מעשה כגון שמשליכין אותו על התינוק ומתמעך מסתברא שאין חייב למסור עצמו דמצי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחבראי סומקי טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא עביד מעשה ...

(9) שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קמה

וממילא כיון שליכא עליו חיוב הצלה הוא חדא נגד חדא ולכן מסתברא דמאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי כדכתבו התוס'.

וא"כ פשוט לע"ד דאם יאנסוהו לעשות מעשה שלא יוכל להנצל כגון שנפל אחד לבור ושם סולם ואנסוהו לסלק הסולם משם יהיה הדין דיהרג ואל יעבור דאף שאינו איסור רציחה ממש מ"מ גורם הוי ונחשב זה תרתי. ועיין בע"ז דף כ"ו שמשמע שאסור באלו שלא מעלין ולא מורידין לסלק הסולם משום דלעשות מעשה לסלק אפשריות הצלה חמור ממניעת הצלה דהוי גורם במעשה למיתה וכ"ש לענין יהרג ואל יעבור שאיכא אותו הטעם עצמו כמו ברציחה שאיכא תרתי. ורק בלא מעשה אך שיש עליו חיוב הצלה מוהשבתו לו ולא תעמוד על דם רעך לא נתחייב להציל במיתת עצמו...

ולכן סובר בן פטורא יותר שאף שהמים הם של אחד מהן כיון שמדין צדקה מחוייב ליתן גם לחברו הוו המים כעומדין גם לחברו להנצל בהם ממיתת הצמאון וכששותה בעצמו ואינו מניח לחברו הרי הוא כמסלק במעשה שלא יוכל להנצל שהדין הוא שימות ולא יעבור. ומה ששניהם שותים אף ששניהם ימותו, הוא מחמת שגם השני מחוייב שלא לשתות כדי שלא יסולק אפשריות הצלתו וממילא מוכרחין שניהם לשתות ויחיו חיי שעה אף שאח"כ ימותו שניהם. וזהו טעם בן פטורא וא"צ קרא ע"ז כי הוא מוכרח מאותו הטעם עצמו דיהרג ואל יעבור ברציחה. ובאם לא יועילו לשניהם אף לחיי שעה ולאחד מגיע לישוב מסופקני בדעת בן פטורא ומסתבר שיודה בזה בן פטורא.

ובא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חברך פי' שאין עליו חיוב צדקה כשצריך הוא עצמו להדבר כאותו צורך שצריך העני וא"כ כיון שהמים שלו לא עמדו אלא לעצמו כיון שגם הוא מהלך בדרך ולכן אף שכאן עושה מעשה במה ששותה ואינו מניח לחברו לשתות הוא כבלא מעשה מאחר שאינו מחוייב ליתן וא"כ רשאי לשתותם אף שיחסר לחברו וממילא ליכא כאן תרתי אלא חדא נגד חדא ולכן מאי חזית דדמא דחבראי סומק טפי כסברת התוס' כשהוא בלא מעשה.

ומסתבר שגם בן פטורא מודה בדבר שצריך הוא עצמו ויש אחר עני הצריך לזה ואין בזה פק"נ שלא יהיה מחוייב מדין צדקה ליתן להאחר דלא מסתבר שיפלוג אדין אבדתו ואבדת אחרים שאבדתו קודמת.

(10) רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה ז

כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר הרי זה קידש את השם... וכל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם היה בעשרה מישראל הרי זה חילל את השם ברבים ובטל מצות עשה שהיא קידוש השם ועבר על מצות לא תעשה שהיא חלול השם, ואעפ"כ מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין אפילו הרג באונס...

(11) רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה א

מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני, אם היתה יד הנותן משגת, שנאמר פתוח תפתח את ידך לו ונאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך.